

Využití netradičních výtvarných technik podporujících rozvoj tvořivosti v dětském výtvarném projevu

Tereza Doležalová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav školní pedagogiky
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza DOLEŽALOVÁ**
Osobní číslo: **H10042**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Využití netradičních výtvarných technik podporujících
rozvoj tvořivosti v dětském výtvarném projevu**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury zabývající se vývojem dítěte předškolního věku, výtvarné výchovy a netradičních výtvarných technik.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti výtvarné výchovy, netradičních výtvarných technik a předškolního věku dítěte.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu za pomoci interview.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BEAN, Reynold. Jak rozvíjet tvořivost dítěte. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-035-9.

DAVIDO, Roseline. Kresba jako nástroj poznání dítěte: Dětská kresba z pohledu psychologie. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-449-4.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

LIPNICKÁ, M. Vývojová psychologie II. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-244-7.

LOOSEOVÁ, A. C., N. PIEKERTOVÁ a G. DIENEROVÁ. Grafomotorika pro děti předškolního věku. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-540-7.

UŽDIL, Jaromír. Čáry, klikyháky, paňáci a auta. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-599-7.

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie II. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 97-8802-4613-185.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Monika Szimethová, PhD.

Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

23. ledna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 23. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2. 5. 2014

.....
Tereza Doležalová

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Dizertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odezvané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odezdnáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, utýje-li několi za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školské dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpůrčí-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat náhrady chybějícího profitu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 sázířvá nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licencí, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jin dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licenční podle odstavce 2 přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží ke vřní výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem mé práce je věnovat se netradičním výtvarným technikám. Problematika využívání netradičních výtvarných technik u dětí předškolního věku. Jaké je využití, které techniky tam spadají a jestli vůbec některé rozvíjejí tvořivost u dětí předškolního věku. V teoretické části popisují vývoj dětské kresby, od úplných začátků po předškolní věk. Dále se zabývám kreativitou a jejím rozvojem. V praktické části jsem se zaměřila na názory učitelek na netradiční výtvarné techniky. Jaké netradiční výtvarné techniky používají. Jak často je využívají a jestli si myslí, že netradiční výtvarné techniky rozvíjí tvořivost u dětí. S učitelkami ve školkách jsem vedla rozhovory, které jsem následně rozpracovala a z jejich odpovědí vyvodila závěry.

Klíčová slova: kresba, vývoj kresby, výtvarný projev, kreativita, tvořivý produkt, tvořivý proces, tvořivá osobnost, rozvoj tvořivosti, výtvarné techniky.

ABSTRACT

The aim of my work is to consider non-traditional artistic techniques. The issue of using non-traditional art techniques in preschool children. What is the recovery techniques are covered and if ever some developing creativity in children of preschool age. The theoretical part describes the development of children's drawings, from the very beginning to preschool age. I also deal with creativity and its development. In the practical part I focused on the views of teachers at non-traditional art techniques. What non-traditional art techniques are used. How often is the conse-vají and if he thinks that non-traditional art technology develops creativity in children. The teachers in kindergarten I interviewed that I subsequently elaborated on their answers and draw conclusions.

Keywords: drawing, drawing development, creative expression, creativity, creative product, creative process, creative personality, creativity, art techniques

Na tomto místě bych chtěla poděkovat paní Mgr. Monice Szimethové, PhD. za vedení mé bakalářské práce, za ochotu, pomoc a trpělivost, kterou mi jako vedoucí mé bakalářské práce po celou dobu poskytovala.

Ve Zlíně 2.5.2014

Tereza Doležalová

„Každé dítě je umělec. Problém je, jak má zůstat umělcem, až jednou vyroste.“

Pablo Picasso

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 DĚTSKÝ VÝTVARNÝ PROJEV	12
1.1 PIAGETOVA VÝVOJOVÁ STÁDIA VS. VÝVOJ DĚTSKÉ KRESBY	12
1.2 VÝZNAM KRESBY	14
2 KREATIVITA	16
2.1 HLAVNÍ ASPEKTY TVOŘIVOSTI	16
3 VYUŽITÍ NETRADIČNÍCH VÝTVARNÝCH TECHNIK V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH.....	20
3.1 PLOŠNÉ VÝTVARNÉ TECHNIKY	20
3.2 PLASTICKÉ A PROSTOROVÉ VÝTVARNÉ TECHNIKY.....	22
II PRAKTICKÁ ČÁST	24
4 VÝZKUMNÁ ČÁST	25
4.1 TYP VÝZKUMU	25
4.2 CÍL VÝZKUMU	25
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	26
4.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	26
4.5 VÝZKUMNÉ METODY	26
5 PRŮBĚH VÝZKUMU	28
6 VÝSLEDKY VÝZKUMU	29
7 ZÁVĚR VÝZKUMU	31
ZÁVĚR	32
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	33
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	34
SEZNAM PŘÍLOH.....	35

ÚVOD

Téma mé bakalářské práce jsem si vybrala proto, že výtvarná výchova jako taková je mi od dětství velmi blízká. Je někdy až neskutečné, co dokážou vytvořit děti předškolního věku a je také velmi zajímavé je při jejich práci pozorovat. Myslím si, že každé dítě má dostat šanci něco tvořit a ukázat, co ve svém raném věku dovede. Pokud dítěti nedovolíme se kreativně rozvíjet, můžeme ho tím do budoucna ve vývoji omezit.

Dítě se učí výtvarnému umění, aby umělo pozorovat a ztvárnit to, co vidí. Také rozvíjí své estetické cítění, aby dokázalo poznat krásu a veselilo se z ní, aby se umělo vkusně oblékat a dokázalo si v dospělosti zařídit byt. Seznamuje se s výtvarným uměním a jeho zájem o kulturu narůstá. Je manuálně zručné, vyjadřuje se v mnoha výtvarných technikách. V neposlední řadě se připravuje na budoucí povolání, které vyžaduje estetické cítění a fantazii (Roeselová, 1999).

Téma využití netradičních výtvarných technik jsem si vybrala také proto, že je velmi důležité, abychom dětem nabídli i něco víc, více jim obohatili život. Myslím, že děti ocení jakoukoliv činnost, kterou jim nabídneme.

Když říkám víc, tak proč nezačít a neobohatit jejich život výtvarnou činností? Je sice hodně důležité, abychom děti naučili stříhat, lepit, kreslit pastelkami atd., ale také si myslím, že když jim nabídneme nějakou jinou techniku, kterou ještě neznají, rozšíříme jim tak jejich obzory. Naučíme je tím něco nového, něco zajímavějšího. Pak z nich do budoucna mohou vyrůst noví A. Mucha, Picasso, Da Vinci a další velikáni předešlých dob. Všichni začínáme od nuly a i tito velikáni své doby museli nějak začít.

Ve své teoretické části se zabývám vývojem dítěte předškolního věku se zaměřením na kresbu, významem kresby. Co pro dítě znamená, jaký úděl v jeho životě má. Pak výtvarný projev, jak se dítě dokáže ve svých výtvorech vyjádřit. Zaměřím se na kreativitu – tvořivost. Co je to kreativita a její hlavní aspekty. Nakonec se zaměřím na výtvarné techniky a jejich využití.

V praktické části jsem vedla rozhovory s učitelkami, ve kterých mě zajímalo, jaké netradiční techniky využívají, jak často je využívají a jaký je jejich názor na rozvíjení tvořivosti u dětí pomocí netradičních výtvarných technik. Z jejich odpovědí jsem následně vyvodila závěr.

Cílem mé bakalářské práce bylo věnovat se problematice využívání netradičních výtvarných technik.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DĚTSKÝ VÝTVARNÝ PROJEV

Kresba dítěti nabízí plno možností, jak může vyjádřit a komunikovat s okolím. Může do ní vkládat svá přání, trápení, to, co jej zajímá, co zažilo a zažívá, je to pro něj jakási motivace při kreslení. Jak vypadá jeho rodinné zázemí, může napovídat například rozmístění osob na obrázku nebo jakou barvou jsou namalovány. Pro učitelku je to kresba dítěte způsob, jak jej může poznávat. Kreslení dítě baví a nemusí jej do toho nikdo nutit. Dílo vytvořené dítětem je následně velkým dárkem pro ty, které má rádo.

V následující podkapitole se věnuji vývoji dětské kresby v návaznosti na vývojová stádia podle Piageta v období předškolního věku dítěte.

1.1 Piagetova vývojová stádia vs. vývoj dětské kresby

Piaget ve své knize Psychologie dítěte (rok) uvádí 4 stádia kognitivního vývoje dítěte, kterými prochází. Je to stádium senzomotorické, stádium předoperační, stádium konkrétních operací a stádium formálních operací. Já se budu zabývat stádiem senzomotorickým a předoperačním, které souvisí s předškolním věkem dítěte. Dále v této podkapitole zmíním vývoj dětské kresby podle Davidova (2001) v závislosti na stádiích kognitivního vývoje podle Piageta.

Senzomotorické stádium vs. období skvrn, stádium čmáranic a čárání

Senzomotorické stádium probíhá od narození do zhruba 2 let dítěte. Objevují se zde procesy jako motorická aktivita, vnímání a experimentování, manipulace s předměty. Poznávání dítěte se zaměřuje na podněty, které děti mohou vnímat svými smysly. V kojeneckém období nemají děti vědomí o stálosti objektu. Dítě začíná samo sebe odlišovat od objektů, zajímá se o nové počítky a také prozkoumává to, co ho obklopuje a začíná přemýšlet o lidech a objektech, které v určitém momentu nemusí vnímat. (Stenberg, 2002, s. 472 – 473)

Podle Davidova (2001) do tohoto stádia můžeme zařadit, co se týče vývoje kresby, období skvrn a čmáranic. Dítě, které nedosáhlo ještě ani prvního roku, kreslí skvrny. „*Kdyby rodiče umožnili dítěti, jemuž ještě není rok, aby „malovalo“, zcela určitě by dělalo „skvrny“.*“

Jen málo rodičů však nechá děti v tomto věku vybíjet si pudy, protože se právem obávají neblahých důsledků...“ (Davido Roseline, 2001, s.21)

Čmáranice mají více podob. Sledovat můžeme krátké údery, klubička, klikatky a spirály. Je to taková příprava pro skutečné kreslení. (Uždil Jaromír, 2002, s.14)

Obdobím čmáranic prochází dítě kolem 1 roku. Dítě nejraději čmárá různými směry, aniž by tužku pozvedlo. Když pozorujete patnáctiměsíční dítě, určitě vás překvapí, jak osobité jsou jeho pohyby, i když třeba nejsou moc obratné. (Davido Roseline, 2001, s. 21)

Po obdobích skvrn a čmáranic následuje období čárání. Toto období probíhá mezi 2. a 3. rokem dítěte a souvisí s rozvojem organických funkcí dítěte. Objevuje se i fáze, která je spojená s vývojem intelektu- snaží se napodobit písmo dospělých. Dítě pozornost neudrží dlouho, prvotní nápad kresby v průběhu mění a kresbu někdy vůbec nedokončí. (Davido Roseline, 2001, s.22 – 23)

Předoperační stádium vs. stádium hlavonožců

Předoperační stádium je mezi 2. a 6. – 7. rokem života dítěte. Nejdůležitějšími procesy jsou řeč, tvoření představ a jednodušší myšlení, učí se jazyk. V tomto období je pokrokem pojmový vývoj. Podle Piageta rostou po celé dětství mentální reprezentace. Ty dítě tvoří pomocí představ a slov. Dítě ještě zcela nechápe pravidla činností a dokáže třídit objekty. Dokáže pochopit některé vztahy a problémy, ale řeší je v závislosti na tom, co právě vnímají – názorné myšlení. Svůj zájem postupně přesouvají ze sebe samého na ostatní. (Čáp, Mareš, 2001, s. 393)

Podle Davidova (2001) do toho stádia zapadá jeho období hlavonožců, univerzálních postav. V tomto stádiu začíná zvládat kreslení a jeho obrázky dostávají určitý obsah. „*Postava je znázorněna kolečkem představujícím současně hlavu i trup zepředu, k němuž přiléhají dvě čárky – nohy, a často ještě další dvě – ruce.*“ Takto postavu nakreslí po celém světě tříleté a pětileté dítě. (Davido Roseline, 2001, s.23)

1.2 Význam kresby

Jak už jsem se zmínila v předešlé podkapitole, dítě do svého projevu vkládá sebe, svoje zážitky, sny, trápení a přání. Myslím, že je důležité, abychom se s dětmi o jejich kresbách bavili. Dítě nám tak může poskytnout informace, o kterých bychom ani nemuseli vědět, že tam jsou.

Uždil ve své knize uvádí o dětské výtvarné činnosti, že je velmi úzce svázána s duševním životem dítěte. Uplatňuje v ní představivost a vnímání. O vnímání platí, že není ani zdaleka tak pasivní. Souvisí s našimi zájmy, city, vědomostmi a potřebami. (Uždil Jaromír, 2002, s. 91)

Dětský výtvarný projev v předškolním věku poskytuje velmi hodnotné informace o dětské psychice. Výtvarný projev se vyznačuje otevřeností, kterou dítě ve svých dílech rozkryje na nejvyšší možnou míru. Je to otevřená a upřímná výpověď dítěte, na kterou se nesmí zapomínat a přehlížet ji. Měli bychom ji brát jako určitou formu komunikace. Každé dítě má originální způsob tvoření svého díla, Výtvarná činnost dětem nabízí jistou možnost sebevyjádření.

Můžeme jej označit jako určitý druh hry. Děti poznávají a objevují svět a zanechávají po sobě trvalé stopy pomocí svých výtvorů za pomoci výtvarné hry. Výtvarná hra je pro ně sebepoznáním a seberealizací. Významnou roli ve výtvarném projevu dítěte hraje především prožitek. Za prožitek chápeme pouze emoční nebo citovou část zážitku. Dítě ve svém projevu nikdy neobkreslí skutečnost, naopak vkládá do něj své touhy, přání, postoje, ale také zklamání nebo řešené konflikty.

Už J. A. Komenský se domníval, že dítě kreslí jinak než dospělí a jeho výtvarný projev podléhá jistým specifickým zákonitostem. Na druhou stranu dospělý, rodič nebo pedagog hraje v tomto ohledu důležitou roli. Dospělý se stává pouhým pozorovatelem, divákem, ale zároveň nesmírně významným pojítkem mezi dítětem, jeho vnitřním světem, dětským obrazem a jím samotným.

Pedagogové z mateřské školy musí brát ohled na jedinečnost dětské osobnosti, jejich dosaavadní zkušenosti, soudobý sociální a kulturní kontext situací, ve kterých se nacházejí. Nikdy bychom proto neměli děti svazovat dogmaty a příkazy v rámci výtvarné výchovy. Výtvarný projev je formou jejich neverbální komunikace, měli bychom je podporovat ve vlastní činnosti a nechat jim prostor při uvažování a myšlení. (Lenka Minaříková, 2011)

Věra Roeselová uvádí ve své knize *Proudy ve výtvarné výchově* (2000), že počátek tvořivých procesů lze vidět v rozvoji vnímání a reagování na podněty. Dítě se setkává už od narození s různými smyslovými impulsy, prožívá je a uvědomuje si jejich sdělnost. Během toho, jak se dítě vyvíjí, hledá výtvarné kvality a rozdíly, které je odlišují. Dále se vynořuje schopnost výtvarně vidět, prožívat a myslet. Hodnocení se zaměřuje na schopnost výtvarně oslovovat a intuitivně porozumět druhým. Hodnocení je podnětem, aby se dítě zamyslelo nad svou představou, a aby si ji dokázalo obhájit. (Roeselová Věra, 2000, s. 13)

Pro dítě je kresba hrou. Možností, kde může snít a vyjádřit svá přání a touhy. Zároveň je však pro něj realitou, kterou do svých děl zobrazuje. Vyjadřuje v nich to, co ho zajímá nebo trápí. Těmito pocity je dítě motivováno k tomu, aby je vložilo na papír. Pro dítě je kresba jeho obrázkovou řečí (Uždil Jaromír, 2002, s.16).

Davidová ve své knize *Kresba jako nástroj poznání dítěte* uvádí, citují: „*Během poslední doby se ukazuje, že dětská kresba je jedním z nejvhodnějších přístupů k poznání osobnosti dítěte. Kresba není pouhou hrou nebo sněním, zahrnuje v sobě jak hru a snění, tak realitu, takže ji nelze opomíjet.*“ (Davidová Roseline, 2001, s. 15)

Souhlasím s tímto tvrzením, jelikož je opravdu velmi důležité, abychom nepřehlíželi dětskou kresbu. Díky dílům, které dítě vytvoří, se můžeme o jeho osobnosti dozvědět mnoho důležitých věcí. Ať už jsou to jeho přání, sny nebo vztahy v rodině, stejně tak můžeme odhalit například dítě, které je nějakým způsobem týráno.

Kresbu dítěte můžeme využívat jako komunikační prostředek, při testování mentální úrovně, jako prostředek zkoumání afektivity dítěte nebo také jako prostředek k vyjádření znalostí dítěte o svém těle.

Pokud dítěti ve škole neposkytneme prostor pro kreslení, omezujeme jej a dítě pak má tendenci kreslit pořád stejné náměty. Dítě je velmi tvůrčí bytostí, ovšem jeho kreativita je ve škole potlačována.

2 KREATIVITA

Každé dítě je kreativní a je jen na nás, jestli mu dáme prostor proto, aby ji dokázalo dále rozvíjet. Nezáleží na tom, jestli je to výtvarná výchova, protože dítě se dokáže rozvíjet i při jiných činnostech. Vytváří tak nové věci, které jsou pro něj dosud neznámé. Děti, které jsou kreativní, se v budoucnu lépe adaptují na nové situace, vyhledávají nová řešení, jsou velmi vnímavé. Taktéž jsou spontánní a vyznačují se originalitou. Pojem tvořivost se často zaměňuje s pojmy, jako jsou inteligence, invence, inspirace, intuice, imaginace a genialita

Eva Szobiová uvádí, citují: *„Všeobecný myšlenkový obsah slovesa „tvořit“ je: uvádět do života, přivádět na svět, plodit, připravovat, chystat, komponovat, kombinovat, sestavovat, vypracovávat, vyrábět, zavádět, stavit, budovat, produkovat, formovat, konstituovat, atd.“* (Szobiová, Eva. 2004)

Pojem kreativita je novějším pojmenováním pro tvořivost. Zavedl jej J. P. Guilford v často citovaném referátu na konferenci Americké psychologické Asociace roku 1949. Jeho vystoupení uzavřelo systematické zkoumání tvořivosti vědeckými prostředky. Otevřel tak nové období intenzivního zájmu o výzkum tvořivosti, který přetrvává dodnes. Další jméno, které se zde objevuje, je E. P. Torrance, jehož přínos spočívá v aplikaci tvořivosti do výchovy a vzdělávání. (Szobiová, Eva. 2004)

2.1 Hlavní aspekty tvořivosti

Je důležité rozvíjet u dítěte tvořivost, protože ji bude potřebovat i do budoucna. Myslím, že čím více je člověk kreativní, tím více je potom úspěšný, dokáže mnohem lépe zvládat a vyrovnávat se s novými situacemi, které ho potkají v běžném životě.

Podle Jiřího Němce *„tvořivost dodává člověku hluboce subjektivní smysl života.“* Některé hudebníky, spisovatele a jiné umělce dovedla neschopnost tvořit až k sebevraždě. Dále pak tvořivost pomáhá člověku zvládat životní překážky. Předpokládá se, že kreativní člověk to bude mít v životě jednodušší. Kreativita pomáhá člověku tvořit v oblastech a oborech, které mají základ ve vynálezecké činnosti, která člověku usnadňuje život. Je taktéž základem zábavy, humoru, relaxace a obnovy duševních sil. (Němec, Jiří, 2004, s. 18)

Tvořivost podle Browna, 1989 a Slabberta, 1994 in from Szobiova se skládá z následujících komponentů:

1. Tvořivý produkt
2. Tvořivý proces
3. Tvořivá osobnost
4. Tvořivá situace resp. prostředí podporující vs. brzdící tvořivost

Lubart (1994) a Stenrnberg (1997) kromě uvedených mluví ještě o dalších komponentech tvořivosti: intelektové schopnosti, vědomosti, stylu myšlení, motivací, „splývající“ vzájemně spolupůsobící komponenty kognitivní, osobnostně-motivační a komponenty prostředí. (Szobiová, Eva. 2004)

Tvořivý produkt

Nápad nebo myšlenku, která existuje jenom v mysli, nemůžeme považovat za produkt. Myšlenka se stává produktem, jakmile začne být hmatatelná v určité formě. Tvořivý produkt je něco nového a vhodného, co vyvstává z tvořivé činnosti. Produkt si nese určité charakteristické rysy: novost, neobvyklost, hodnotnost, užitečnost, překvapivost a přiměřenost.

Tvořivý proces

O tom jak tvořivý proces probíhá, panuje výrazná nejednoznačnost. Můžeme rozdělit dvě skupiny názorů. První skupina považuje tvořivost za speciální proces, který vzniká v souladu výjimečné tvořivé osobnosti, v níž tvořivá myšlenka může dozrát. Druhá skupina odborníků se domnívá, že tvořivost je celkem všední proces, který se vyskytuje úplně běžně a je výsledkem oddanosti tvořivého člověka množství těžké a namáhavé práce (Sternberg, 1995).

Tvořivý proces představuje postupnost myšlenek a činů, které vedou k tvořivému produktu. Je to proces prožívání vnitřní stimulace subjektu a zpracování předmětů, které přicházejí z vnějšího prostředí. (Szobiová, Eva. Tvořivost. 2004)

Tvořivá osobnost

Tvořivá osobnost je každý z nás. V každém z nás se nachází určitá část kreativity. V některém z nás je jí však mnohem více, z těch se potom stávají umělci v různých výtvarných oborech, v jiných je té tvořivosti zase méně, ale každý jsme individuální a jedinečný.

Eva Szobiová (2004) uvádí, že výzkumu tvořivosti byl věnován velký prostor pro hledání osobnostních vlastností, které odlišují nadprůměrné jedince od těch průměrných. Můžeme to chápat jako hledání rysů, které mohou ulehčovat a umožňovat účinně využívat komponenty a pomáhat zachytit fantastické nápady od reality. (Szobiová, 2004, s. 38)

Přehled deseti rysů, které přispívají k tvořivé osobnosti, uvádějí ve své knize Kreativita J. S. Dacey a K. H. Lennonová. Jedná se o součást tvořivého procesu. Jsou to:

- Tolerance vůči dvojznačnosti – je to tolerance vůči situacím s nejasnými pravidly, bez daných, správných postupů. Takové situace jsou zajímavé a vzrušující pro kreativní osobnosti. Těší je a zároveň je vybízejí k tvořivému jednání.
- Stimulační svoboda – je to ochota překročit pravidla nebo je nějakým způsobem obejít tak, aby člověk naplnil své potřeby. Může se tak oprostít od běžného myšlení a předpokladů.
- Funkční svoboda – odpoutání se od běžných funkcí předmětů.
- Flexibilita – možné vidět situaci jako celek. Nefixovat se jen na některé složky.
- Ochota riskovat – možnost riskovat, ale přiměřeně a rozumně.
- Preference zmatku – preferuje složitost oproti jednoduchosti. Zmatek je pro kreativní lidi zajímavý. Dává jim možnost k přetváření. Tato tendence se může projevat i opačně jako přetváření ve zmatek.
- Prodleva uspokojení – ochota se vzdát odměn a uznání na nějaký čas. Odložit uspokojení.
- Oproštění od stereotypu sexuální role – Souvisí se sociální rolí, kterou společnost přisuzuje ženám. Pro ženy, ale i pro muže je v souvislosti s kreativitou překročit hranice vlastní genderové sociální role.

- Vytrvalost – kreativní osobnosti jsou velmi vytrvalí jedinci, které jdou za svým cílem a na této cestě překonávají překážky, které by obvykle člověka od činnosti odradily.
- Odvaha – vystoupit z davu, jít proti proudu a její přetrvávání i při setkání s kritikou, zavržením, ponížením či lhostejnosti ostatních.

Tvořivé prostředí

Mateřská škola nebo jiná instituce by měla dítěti poskytovat dostatečně podnětné prostředí, aby se mohlo rozvíjet. Ve vnitřním vybavení školy by se měly nacházet nejrůznější druhy netradičních materiálů. Jedná se například o zbytky materiálu, kůží, kožešin, fólií, drátů a papírů vhodných pro tvarování, kaširování a koláže. (Roeselová, 2000)

Okolí se pro dítě stává základním podnětem v rozvíjení tvořivosti, činnosti a hry. Při procházce do přírody mohou děti pozorovat šumění stromů, zpěv ptáků, pohyby rostlin apod. Těmito podněty mohou děti rozvíjet fantazii a touhy po výtvarné činnosti. Děti by měly trávit čas v přírodě, pozorovat jevy kolem sebe a tvořit i v přírodě. (Vondrová, 2001)

Myslím, že je důležité poskytnout dítěti prostor, který bude zajímavý a kreativní. Který v nich bude probouzet chuť po vyjádření se pomocí výtvarné výchovy.

3 VYUŽITÍ NETRADIČNÍCH VÝTVARNÝCH TECHNIK V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH

Když děti tvoří, je to jakoby byly v úplně jiném světě. Ve výtvarné výchově jim můžeme nabídnout nespočet technik, kterými mohou tvořit svá malá i velká díla.

Podle Valachové (2010) se výtvarné techniky rozdělují podle vzniku na plošné a prostorové. Jde o klasické dělení výtvarných technik. K tradičním technikám se přiřadily i kombinované a moderní techniky. Dále jsou netradiční výtvarné techniky a materiály a pak také techniky, které se nedají přiřadit do zmíněného členění a tak jsou přidány do jiných jim blízkých technik.

Výtvarné techniky podle Valachové (2010):

- ❖ Plošné výtvarné techniky
 - Grafika
 - Kombinované a materiállové techniky
 - Kresba
 - Malba

- ❖ Plastické a prostorové výtvarné techniky
 - Netradiční techniky a prostředky plošné a prostorové tvorby

V této kapitole se zmíním, jaké jsou netradiční výtvarné techniky a jak se využívají v mateřských školách.

3.1 Plošné výtvarné techniky

Netradiční kresebné techniky a prostředky

- ❖ Kreslení pomocí smyslů
 - Je to technika, ve které děti prostřednictvím smyslů zaznamenávají okolní svět. Například zaznamenávají zvuky zvířat, melodii hudby, emoce se zavřenými nebo otevřenými očima, apod..

- ❖ Stylizovaná kresba
 - Technika, při které se zobrazované předměty přetváří do jednoduchých geometrických tvarů.
- ❖ Komiksová kresba
 - Jedná se o obyčejnou kresbu, kde se využívá různých materiálů. V 5-6 roce dítěte se můžeme teprve setkat s kresbou v okénkách. (Valachová, 2010)

Materiály a nástroje jako větvičky, slámky, látky, nitě, dřívka můžeme využít při netradičních výtvarných technikách.

Netradiční malířské techniky a neobvyklý materiál

- ❖ Jedná se o kombinaci suchých a mokrých technik. Je to zajímavý prostředek pro vytvoření namalovaného díla. Nástroji mohou být zubní kartáček, síťka apod.. Velkým zážitkem pro děti může být experimentování s barvami při míchání a zapouštění. Malovat lze i čajovými pytlíky, ovocem a přírodninami.

Netradiční grafické techniky a prostředky

Nejsou to přímo grafické techniky, ale jsou jim velmi podobné. Mají stejný postup a princip. Zmínila bych některé z nich.

- ❖ Výroba tiskátek
 - Děti si mohou vyrobit konkrétní tvar tiskátka. Například vyřezáváním tvarů do brambor, polystyrénu apod. Vyřezávat mohou různé geometrické tvary nebo jiné předměty (srdíčko, domeček, lístek, kolečko,...)
- ❖ Tisk z různého materiálu
 - Vytvořením šablony z různých materiálů (lepenky, kartónu, textilu,...) vzniknou tiskátka, které natřeme barvou a tiskneme na podklad.
- ❖ Otiskování materiálů
 - Pro tuto techniku nemusíme dlouho hledat materiál, použijeme vlastní tělo - otiskneme ruce, chodidla, prsty nebo využijeme nashromážděného materiálu – pokrčený papír, listy, suché plody, kůra a jiné texturně zajímavé předměty.

- ❖ Monotyp
 - Tato technika vzniká nanesením husté barvy na půlku papíru, který se pak přeloží na půlku. Následně vzniknou barevné skvrny, které děti mohou na závěr dotvářet.
- ❖ Frotáž
 - Vzniká třením tužky, pastelu, uhlím nebo rudkou přes strukturně zajímavou věc, která je umístěná pod jemným papírem. Přejíždí se všechny vyčnívající a prohlubující se místa. Z opačné strany vzniká reliéf. Vhodným podkladem pro frotáž je například kůra stromů, klíče, podrážky bot, dřevo, vyryté nápisy apod.
- ❖ Odkrývací technika na voskovém podkladě
 - Vzniká zatřením tuše na plochu pokrytou voskovým pastelem a následným proškrabáváním po zaschnutí.

(Valachová, 2010)

3.2 Plastické a prostorové výtvarné techniky

Prostorové vyjádření je hra s různými materiály. Patří sem materiál jak tradiční tak netradiční. Děti se je učí porovnávat, kombinovat a doplňovat výtvarnými zásahy. Jde o modelování z nejrůznějších druhů hmot- hlíny, plastelíny, či moduritu. Práce s hmotou u dětí podporuje hmatové schopnosti, působí na rozvíjení prostorové představivosti a vede k vynalézavosti. Působí ve všech oblastech dětské psychiky. Při práci s dětmi musíme zvážit jejich aktuální úroveň vývoje a přizpůsobit jim technické a tvořivé činnosti. Trojrozměrné výtvarné techniky umožňují vnímat prostor reálněji oproti plošnému zobrazení. Dochází k uvědomění tvarů a barev, které při dvojrozměrném zobrazení nejsou tak viditelné. (Svobodová, 1998)

Netradiční techniky, umění a prostředky plošné a prostorové tvorby

Jedná se o výtvarné techniky atypického způsobu zpracování. S dětmi nemusíme pracovat jen s přírodním a odpadovým materiálem. Můžeme pracovat i pomocí techniky kaširování. Předměty, jako dřevo, nafukovací balónky, recyklované materiály lze polepit novinami a pomalovat. Pro děti je tato technika velice zajímavá a tvořivá.

- ❖ Asambláž
 - Je to netradiční výtvarná technika trojrozměrného charakteru. Lze o ní říci, že se jedná o prostorovou koláž. Vzniká uchycováním části předmětu, nebo různých prvků. Jedná se například o kelímky, láhve, knoflíky nebo obaly od potravin, kde je základem osvobodit tyto předměty od původního účelu k účelu novému. Získávají tímto jinou podobu a estetický význam. S trochou fantazie a představivosti mohou z obyčejných věcí vzniknout neobyčejné. Při tvoření děti získávají zkušenost jak esteticky zařadit nalezený předmět do již vzniklého celku. (Vondrová, 2001)
- ❖ Paketáž
 - Technika, která s obyčejnými nezajímavými věcmi udělá neobyčejné. Tyto předměty se zahalí látkou, papírem nebo lepicí páskou. Lze ji kombinovat i s jinými technikami. (Valachová, 2010)
- ❖ Land-art
 - Tato technika v překladu znamená zemní umění nebo-li umění země. Umělci zasahují do terénu a různě ho upravují. Sbírají různý přírodní materiál a pak z něj následně tvoří objekty v přírodě nebo v místnosti. Pro tyto umělce je důležitý samotný průběh, ne finální výsledek. S dětmi se nejčastěji tvoří v přírodním prostředí – na louce, na zahradě, v lese. Za použití přírodních materiálů jako jsou kamínky, větvičky, mech, šišky.
- ❖ Pop-art
 - Je to populární umění jehož tématem je současný svět. Tato technika se snaží pozvednout běžné předměty do umělecké roviny. Reaguje na masmédiu, komerci apod. V dnešní době žije dítě ve světě reklam, plakátů, billboardů, které ho ovlivňují. S dětmi se maluje na velký formát papíru, shromažďuje se odpadový a nefunkční materiál, ze kterého se následně tvoří prostorové kompozice. (Vondrová, 2001)

Já sama jsem na praxi v mateřské škole vyzkoušela z netradičních technik kresbu pomocí smyslů, výrobu tiskátek, monotyp, otiskování materiálů a asambláž. Dětem se techniky velmi líbily a byly pro ně zajímavé. Pro menší děti byly některé prvky trochu náročnější.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÁ ČÁST

4.1 Typ výzkumu

Pro svůj výzkum jsem si zvolila kvalitativní výzkum. Zvolila jsem si jej proto, že u kvantitativního výzkumu bych nemusela zachytit tolik hodnotných údajů.

Jan Průcha ve své knize Přehled pedagogiky : Úvod do studia oboru (2009) uvádí, cituji: *„kvalitativní výzkum přistupuje ke zkoumaným jevům se svou popsati je v jejich jedinečnosti, se zachycením jejich specifických rysů, jež se vymykají kvantitativní analýze, s objasňováním kontextu souvislosti.“* Dále uvádí, že se neověřují předem formulované hypotézy, ale poznatky se formulují teprve v průběhu pozorování a popisování daných jevů.

Pedagogické jevy můžeme zkoumat podrobnou kvalitativní analýzou. Každý výzkumník si může vybrat z několika plánů, které může i kombinovat. Například:

- Příklad zkoumat do větší hloubky a v širších souvislostech umožňuje analýza jednotlivých případů.
- Obsahová analýza (analýza dokumentů)
- Terénní výzkum
- Kvalitativní experiment
- Výzkumné jednání

(Maňák, Švec, Š., Švec, V., 2005)

Typ výzkumného problému je deskriptivní, jelikož ve svém výzkumu určuji výskyt netradičních výtvarných technik a jaké jsou netradiční výtvarné techniky.

4.2 Cíl výzkumu

Mým hlavním výzkumným cílem je zjistit, jaké netradiční výtvarné techniky podporující rozvoj tvořivosti u dětí předškolního věku se využívají v mateřské škole. Jaký názor na tuto problematiku mají učitelky v mateřských školách.

Dílními cíli bylo:

- Zjistit představy učitelky pod pojmem netradiční výtvarná technika.
- Zjistit využití netradičních výtvarných technik učitelkou.
- Zjistit názor učitelky, které netradiční výtvarné techniky podporují tvořivost u dětí předškolního věku

4.3 Výzkumné otázky

K cílům mého výzkumu jsem si stanovila výzkumné otázky.

- Jaké jsou představy učitelek o netradičních výtvarných technikách?
- Jaké je využití netradičních výtvarných technik v mateřských školách?
- Jaký je názor učitelek na rozvoj tvořivosti pomocí netradičních výtvarných technik?

Výzkumné otázky vycházely z cílů, které jsem si již předtím stanovila.

4.4 Výzkumný vzorek

Můj výzkumný vzorek se skládá ze 4 učitelek z mateřských škol ve věku od 25 do 50 let z Jihomoravského a Zlínského kraje.

- Učitelka číslo 1 je z Jihomoravského kraje a má za sebou 30 letou praxi.
- Učitelka číslo 2 je ze Zlínského kraje a má za sebou 25 letou praxi.
- Učitelka číslo 3 je ze Zlínského kraje a má za sebou 6 letou praxi.
- Učitelka číslo 4 je taktéž ze Zlínského kraje a má za sebou 9 letou praxi.

4.5 Výzkumné metody

Kvalitativní výzkum jsem si zvolila, protože jsem chtěla problematiku prozkoumat do hloubky. Pro svůj výzkum jsem tedy zvolila polostrukturovaný rozhovor. Rozhovor obsahoval 5 otázek + doplňující.

Jak uvádí Roman Švaříček v knize *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách* (rok), cituji: „*Rozhovor je nejčastější používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu.*“

Polostrukturovaný rozhovor vychází z otázek a témat, které jsou již předem připravené a nestrukturovaný rozhovor, který může být založen na jediné otázce a dále se badatel respondentem dotazuje na základě informací, které mu zkoumaný účastník poskytuje. (Švaříček, Šed'ová, 2007)

Otázky k rozhovoru s učitelkami:

1. Co si představujete pod pojmem netradiční výtvarná technika?
2. Jaké výtvarné techniky používáte?
3. Které byste zařadila do netradičních výtvarných technik?
4. Jak často je využíváte?
5. Co si myslíte, které netradiční výtvarné techniky rozvíjí tvořivost dětí předškolního věku?

5 PRŮBĚH VÝZKUMU

Jak už jsem výše uvedla výzkum pomocí polostrukturovaného rozhovoru se 4 učitelkami z mateřských škol. Nejprve jsem dané mateřské školy navštívila a osobně jsem se s učitelkami domluvila na termínu poskytnutí interview. Každá paní učitelka byla z jiné mateřské školy. Interview vždy probíhalo v kabinetu učitelů.

Každou učitelku jsme obeznámila se svou bakalářskou prací. Zeptala jsem se jich, jestli jim nebude vadit, když si budu rozhovor s nimi nahrávat a ujistila je o naprosté anonymitě.

Získané rozhovory jsem přepsala, viz příloha I. Pak jsem si přepsané rozhovory upravila, a to tak, že ke každé otázce jsem přiřadila odpovědi daných otázek. Dále pak jsem využila metodu vytváření trsů, viz příloha II. Tato metoda uspořádává data do skupin podle jejich podobnosti viz příloha III. Nakonec jsem využila analytickou techniku vyložení karet.

Technika vyložení karet spočívá v tom, že výzkumník ze získaných kategorií vytvoří obrazec či linie a na základě toho uspořádá text tak, že převypráví obsah jednotlivých kategorií. (Švaříček, Šed'ová, 2007)

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Dílčí cíl: Zjistit představy učitelky pod pojmem netradiční výtvarná technika.

Všechny učitelky se v otázce “co si představují pod pojmem netradiční výtvarná technika?” shodují v tom, že se tato technika nepoužívá běžně. Dodávají, že je důležité, jaké využijí materiály, prostředky a pomůcky. Učitelka U4 dodává, že příprava netradičních pomůcek je více náročná. Dále učitelka U1 uvádí, že netradiční výtvarnou technikou zdůrazňujeme činnost samotnou a důvod činnosti jako například roční období, svátek, narozeniny apod. U4... *„na činnost, na kterou se musí důkladněji připravit“*...

Dílčí cíl: Zjistit využití netradičních výtvarných technik učitelkou.

V otázce číslo 2 „ Jaké výtvarné techniky používáte?“ učitelky uvádí: malování, kresbu, stříhání, lepení. U1 dodává tvoření z různých materiálů, U2 modelování, U3 tupování přes šablonu, otisky rukou a U4 malování na sklo, frotáž, výrobu svíček. Z materiálů všechny využívají: pastelky, voskovky, vodové a temperové barvy, uhlí, tuš, přírodniny a suchý pastel. U2 přidává ještě fixy, tužku, PET láhev a vršky, korky, noviny, ruličky od toaletního papíru. U3 akvarel, prstové barvy, plastelínu, odpadový materiál, papír, textil a šablony. U4 přidává barvy na sklo, vytisknuté obrázky a kameny. U1 říká, že záleží i na přístupu učitelky, jak dokáže děti zaujmout a připravit je na novou činnost. U2 sdělila, že se to odvíjí od dostupnosti financí na výtvarné pomůcky a také od práce s vysokým počtem dětí.

Na třetí otázku učitelky vyjmenovaly každá nespočet technik, které považují za netradiční. A to: zapékání, malování na sklo, kreslení pomocí zmizíku, kreslení do písku, kresba přírodninami, frotáž, ubrousková technika. V těchto případech se učitelky shodovaly. Dále každá ještě uváděla jiné techniky jako například studené batikování, tvoření z těstovin, luštěnin, koření, těsta, kreslení do mouky a krupice, foukání barev, rezerváž, tupování, otisky, koláž, modelování, korálkování, origami, malování na hedvábí a výrobu svíček. Učitelky k tomu používají velké množství různých druhů materiálu jako například barvy na sklo, barvy na textil, přírodniny, písek, ubrousky, kameny, porcelán, noviny, bramborová tiskátka, peří, květy, inkoust, korky, atd.

Učitelky netradiční výtvarné techniky využívají často. U2 dodává: *„ U starších dětí se využívají častěji, jelikož již dokážou samostatněji pracovat oproti mladším dětem, kde paní*

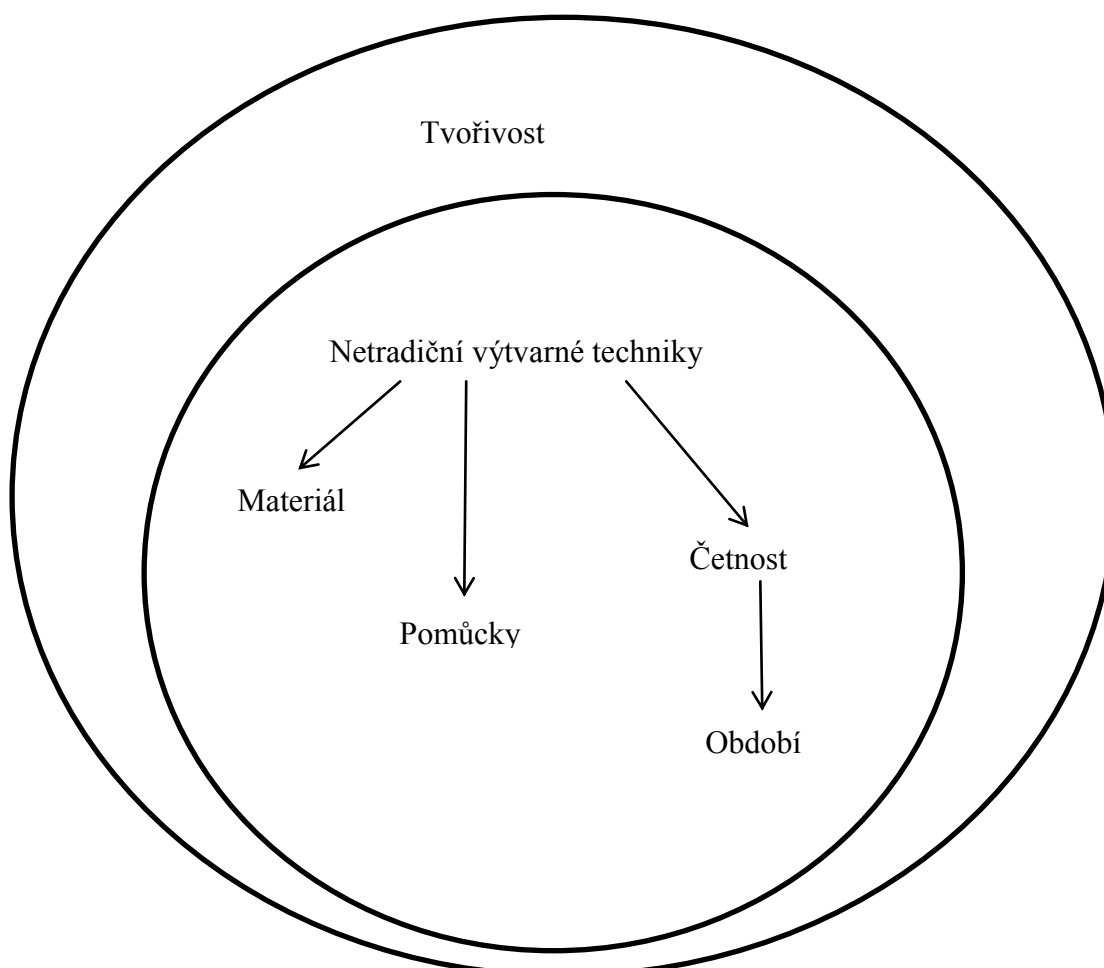
učitelka musí s dětmi pracovat více individuálně. Nejen v rámci šikovnosti dětí, ale hlavně bezpečnosti. Jasně je, že paní učitelka, která preferuje výtvarnou výchovu, bude více využívat těchto technik, než ta, která preferuje spíše hudební výchovu a bude technik využívat méně.“

Dílčí cíl: Zjistit názor učitelky, které netradiční výtvarné techniky podporují tvořivost u dětí předškolního věku.

Všechny učitelky se jednoznačně shodly, že ať už netradiční nebo klasická výtvarná technika, všechny podporují tvořivost dítěte. Podle názoru učitelek výtvarnou výchovou rozvíjíme u dětí fantazii, představivost, tvoření ale i myšlení. Podle U2-MH bychom měli hlavně využít dětskou fantazii a spontánnost, aby děti mohly vyjadřovat své pocity. „*Děti se při těchto činnostech učí nejen samostatnosti, ale hlavně spolupráci a komunikaci mezi vrstevníky.“*

Vztahy mezi kategoriemi

Z techniky vytváření trsů mi vyplynuly následující kategorie. Na obrázku můžete vidět, jak jednotlivé kategorie spolu souvisejí.

7 ZÁVĚR VÝZKUMU

Cílem bylo zjistit, jaké netradiční výtvarné techniky, podporující rozvoj tvořivosti u dětí předškolního věku se využívají v mateřské školce.

Představy a názory, které mají učitelky na netradiční výtvarné techniky, jsou takové, že se jednoznačně shodují v tom, že netradiční techniky se neuvžívají běžně. Využívají k nim netradiční materiál, jako jsou například barvy na sklo, barvy na textil, přírodniny, písek, ubrousky, kameny, porcelán, noviny, bramborová tiskátka, peří, květy, inkoust, korky, atd.. Také je důležité se na tyto techniky důkladně připravit a příprava je náročnější.

Netradiční výtvarné techniky se podle učitelek využívají velmi často. Tato odpověď však nekoresponduje s tím, že netradiční techniky nejsou běžně používané.

Mezi nejvyužívanější výtvarné techniky ve školkách patří podle učitelek např.: studené batikování, tvoření z těstovin, luštěnin, koření, těsta, kreslení do mouky a krupice, foukání barev, rezerváž, tupování, otisky, koláž, modelování, korálkování, origami, malování na hedvábí a výroba svíček a další.

Podle názoru učitelek i mého, všechny výtvarné techniky, ať už se jedná o kreslení, tvoření z těstovin, koláž, malování atd., podporují rozvoj tvořivosti a zručnosti u dětí. Učitelky nezávisle na sobě uvedly nespočet netradičních výtvarných technik a k tomu i řadu netradičních používaných materiálů, pomůcek a prostředků, které mohou při práci s dětmi používat. Všechny výtvarné techniky jsou důležité k tomu, aby dítě utvářelo, rozvíjelo u něj kreativitu, fantazii, zručnost a cit. Nezáleží, kterou techniku zrovna při výuce použijeme, ale je důležité jakoukoli techniku do výuky opravdu co nejvíce zařazovat, hlavně u dětí předškolního věku, protože na základních školách pro výtvarné techniky není tolik časového prostoru.

ZÁVĚR

Cílem bylo zjistit využití netradičních výtvarných technik podporujících rozvoj tvořivosti v předškolním věku dítěte. Myslím, že je ve výsledku jedno, jakou výtvarnou techniku dětem poskytneme. Všechny budou rozvíjet jejich kreativitu, fantazii a cítění. Pokud jim poskytneme netradiční techniku, kterou ještě neznají, vytvoříme tak pro ně novou zkušenost, probudíme v dětech zájem a obohatíme je tím i o nový poznatek a zážitek.

Při tvorbě teoretické části mé bakalářské práce jsem se zájmem prošla mnoho knih, které mi poskytly informace, z nichž některé jsem již získala během studia na vysoké škole, ale zároveň mi mnoho nových zajímavých informací tyto knihy nabídly. Obohatily tím moje vědomosti o řadu nápadů, návodů, které mohu využít při své praxi.

Díky rozhovorům, které mi učitelky poskytly, jsem dostala nové nápady na výtvarné techniky, které se dají použít v mateřské škole. Učitelky měly velmi hezké nápady, které mě zaujaly a ve výsledku jsem si některé i vyzkoušela. V některých případech by mě ani nenapadlo, že se takové věci dají využít. Jsem velmi ráda, že jsem mohla udělat rozhovor s těmito učitelkami, které mi daly skvělé rady do budoucna a nadchly mne svým profesionálním přístupem pro nové nápady, které bych mohla pro svou práci s dětmi využít.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

DACEY, J.S., LENNON, K.H. *Kreativita*. Praha: Grada Publishing, 2000. ISBN: 80-7169-903-9.

DAVIDO, Roseline. *Kresba jako nástroj poznání dítěte: Dětská kresba z pohledu psychologie*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-449-4.

MAŇÁK, J., ŠVEC, Š., ŠVEC, V. (ed.). *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Masarykova univerzita a Paido, 2005. ISBN 80-7315-102-2.

MINAŘÍKOVÁ LENKA, *Jak vnímat dětský výtvarný projev v období předškolního věku*, 2011.

NĚMEC, Jiří. *S hrou na cestě za tvořivostí*. Brno: Paido, 2004. ISBN: 80-7315-014-X.

PIAGET, Jean. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-146-0.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky – úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 2009. ISBN: 978-80-7367-567-7

ROESELOVÁ, Věra. *Proudy ve výtvarné výchově*. Praha 8: SARAH, 2000. ISBN 80-902267-3-6.

SVOBODOVÁ, Marie. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Havlíčkův Brod: Tobias, 1998. ISBN 80-85808-47-1.

SZOBIOVÁ, E. *Tvorivosť, od záhady k poznaniu*. Bratislava: Stimul, 2004. ISBN: 80-88982-72-3.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-313-0

UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-599-7.

VALACHOVÁ, Daniela. *Výtvarná edukácia v predprimárnom vzdelávaní a mimoškolskej činnosti*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010. ISBN 978-80-223-2778-7.

VONDROVÁ, Petra. *Výtvarné techniky pro děti*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-583-0.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

NVT Netradiční výtvarná technika

TD Tereza Doležalová

U1,2,3,4 Učitelka 1,2,3,4

VT Výtvarné techniky

Zh Změna hlasu

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Přepis rozhovorů

Příloha P II: Technika tvoření trsů

Příloha P III: Tvorba dimenzí

PŘÍLOHA P I: PŘEPIS ROZHovorŮ

Přepis rozhovoru s učitelkou číslo 1

TD: Co si představujete pod pojmem netradiční výtvarná technika?

U1: Pod pojmem netradiční výtvarná technika si představuji práci s materiálem, který se nepoužívá v běžném provozu tzn., že se více využívá, chceme-li zdůraznit činnost samotnou, ať už je to malování, či tvoření z různých materiálů, přírodních jako například využití ročních období nebo umělých a také, chceme-li zdůraznit důvod této činnosti tj. roční období, svátek, narozeniny, vytváření dárku. Dítě vždy musí být motivováno, aby pokud danou činnost bude vytvářet poprvé, nemělo zábrany.

TD: Jaké výtvarné techniky používáte?

U1: No, tak tato otázka byla částečně zodpovězena již v první otázce, ale dále si myslím, že to záleží na učitelce, ale hlavně na přístupu a zájmu dětí. V každé činnosti je důležitý přístup učitelky, jak dokáže děti zaujmout a připravit je tak, aby se na novou činnost těšily a neměly z ní obavy.

TD: Které byste zařadila do netradičních výtvarných technik?

U1: Zh (veselý) Tak, pokud jsem se zaměřila na dárek, tak jsem využívala barev na porcelán a ty jsme "zapékaly" v troubě. Taky takzvané studené batikování, využití barev na sklo a barvy textilní, pěkné dílka se podařily také vyškrobáním barev. Kreslení pomoci zmizíku a tvoření z hlíny, z těstovin, luštěnin a koření, ale také využití jarové vody a potravinářské barvy mělo pěkný efekt.

TD: Co dalšího jste ještě využívala?

U1: Tak, pokud jsem se zaměřila na procvičování drobné motoriky nebo grafomotoriky využívala jsem kreslení do písku, mouky, krupice, i tento materiál můžeme zpestřit potravinářskou barvou. Také namočenou houbičkou do vody a zde se může využít velký arch papíru a zapojit do činnosti celou ruku, včetně ramenního kloubu. Na procvičení drobné motoriky mi může posloužit i přírodní materiál např. kamínky, listí, mušle a podobně.

TD: Jak často je využíváte?

U1: Docela často. Ráda využiju netradičních pomůcek. Je to zajímavé pro mě a myslím, že i pro děti v mé třídě.

TD: Co si myslíte, které netradiční výtvarné techniky rozvíjí tvořivost dětí předškolního věku?

U1: Na otázku " které z činností podporují tvořivost dětí" mohu říct dle mého názoru, že všechny činnosti. Neboť pracujeme s dětmi, které spoustu věcí poznávají, objevují, ne-zřídka se stává, že předškolák neumí stříhat, neumí trhat papír, nikdy nedržel štětec v ruce a tak. Vše, co je pro dítě nové, je i poučné a schopné podporovat představivost a fantazii. A zde je opět třeba zdůraznit jak důležitý je přístup učitelky a pokud má sama dost představivosti a fantazie, může dokázat spolu s dětmi úžasné věci a to platí nejen pro výtvarnou výchovu.

Přepis rozhovoru s učitelkou číslo 2

TD: Co si představujete pod pojmem netradiční výtvarná technika?

U2: Myslím si, že do netradičních výtvarných technik patří ty, které se odlišují od klasických s použitím různých výtvarných prostředků a pomůcek běžně nevyužívaných. Například s přírodninami, nerosty, hlinou, pískem, brčky, novinami a podobně. To vše se různým způsobem spojuje s kresbou, malbou, lepením, skládáním a tak dále.

TD: Jaké výtvarné techniky používáte?

U2: V naší mateřské škole využíváme různé výtvarné techniky. No, hlavně ty běžně dostupné.

TD: Mohla byste mi uvést příklad?

U2: Což jsou kresba pastelem, fixy, tužkou, tuší a dále malba vodovými a temperovými barvami, lepení, stříhání a modelování. Zh (nejistý) Tak, odvíjí se to zejména podle dostupnosti financí na výtvarné pomůcky a také práci s vysokým počtem dětí. Již delší dobu využíváme ve výtvarných pracích recyklovatelné materiály (pet láhve a vršky, korky, noviny, ruličky od toaletních papírů).

TD: Které byste zařadila do netradičních výtvarných technik?

U2: Do netradičních výtvarných technik, které využíváme, bych zařadila zejména kresba přírodninami - peří, květy, klacíky; foukání barev – brčka; zapouštění barev do klovatiny; frotáž, zobrazení struktury povrchu – listy; rezerváž, vykrývací například voskovkou, která je přemalována vodovou barvou a odkrývací, když je papír pomalován inkoustem a po zaschnutí kresba zmizíkem; otisky - bramborová tiskátka, korky, dlaně, prsty; tupování - molitanová houbička; koláž - odstřížky novin, látek...

TD: Využíváte i nějaké další?

U2: V prostorové tvorbě využíváme modelování plastelínou, hlinou, těstem a také práci s textilním materiálem a papírem, stříhání, skládání.

TD: Jak často je využíváte?

U2: Tyto techniky využíváme průběžně, tak jak se nám hodí k daným tématům a podle toho s jakým počtem dětí pracujeme. U starších dětí se využívají častěji, jelikož již dokáží samostatněji pracovat oproti mladším dětem, kde paní učitelka musí s dětmi pracovat více individuálně. Nejen v rámci šikovnosti dětí, ale hlavně pro bezpečnost. Jasně je, že paní učitelka, která preferuje výtvarnou výchovu, bude více využívat těchto výtvarných technik, než ta která preferuje spíše hudební výchovu, a bude těchto technik využívat méně.

TD: Co si myslíte, které netradiční výtvarné techniky rozvíjí tvořivost dětí předškolního věku?

U2: Myslím si, že tvořivost u dětí rozvíjí nejen netradiční výtvarné techniky, ale i klasické, na kterých by se mělo stavět. Rozvíjí nejen tvořivost, ale i myšlení. Při výtvarných činnostech bychom měli využít hlavně dětskou fantazii a spontánnost. Aby děti mohly vyjadřovat své pocity. Děti se při těchto činnostech učí nejen samostatnosti, ale hlavně spolupráci a komunikaci mezi vrstevníky.

Přepis rozhovoru s učitelkou číslo 3

TD: Co si představujete pod pojmem netradiční výtvarná technika?

U3: No, já si pod tímto pojmem představím využití netradičních materiálů, činnosti, které děti nedělají každý den, dávají jim nové zážitky a zkušenosti, vyžaduje větší soustředěnost a přípravu

TD: Jaké výtvarné techniky používáte?

U3: Zh (veselý) Tak v naší mateřské škole a v mé třídě jsou u dětí nejoblíbenější práce s papírem, textilem, tupování přes šablonu, malba tuší, malba akvarelem, suchým pastelem, temperou, otisky rukou prstovými barvami, kresba voskovým pastelem, pastelkami, práce s přírodninami, odpadovým materiálem, modelování z plastelíny a další.

TD: Které byste zařadila do netradičních výtvarných technik?

U3: Hm. Zařadila bych tam například ubrouskovou techniku, malbu na sklo a porcelán, tvoření z odpadního materiálu, korálkování, origami, modelování ze slaneého těsta,...

TD: Vzpomenete si ještě na nějaké další?

U3: No, momentálně mě nic dalšího nenapadá.

TD: Jak často je využíváte?

U3: Velmi často, na podzim hodně pracujeme s přírodninami, v zimě například vyrábíme sněhuláky z plastových lahví, na Vánoce při výrobě svícňů využíváme porcelán, cd disky, pečeme perníčky, kde si děti mohou zkusit míchat těsto, vykrajovat formičkou a vyzdobit podle svých představ, taky pracujeme s roličkami od wc papíru, papírovými tácky, na Velikonoce malujeme vajíčka, a podobně.

TD: Co si myslíte, které netradiční výtvarné techniky rozvíjí tvořivost dětí předškolního věku?

U3: Prostorová tvorba s papírem, textilem, odpadním materiálem, přírodninami, ...ale určitě při každé výtvarné činnosti dítě rozvíjí svou fantazii a představivost

Přepis rozhovoru s učitelkou číslo 4

TD: Co si představujete pod pojmem netradiční výtvarná technika?

U4: Netradiční výtvarná technika je podle mě taková technika, která se neuskutečňuje běžně každý den. Představuji si takovou činnost, na kterou se musí vyučující důkladněji připravit a příprava netradičních pomůcek je více náročná.

TD: Jaké výtvarné techniky používáte?

U4: Tak, výtvarných technik je velké množství a snažíme se je v naší školce střídat. Samozřejmě, že nejčastěji malujeme vodovými barvami a temperami. Při kresbě využíváme pastelky, voskovky, suchý pastel a uhel.

TD: Například?

U4: Například stříháme, vytrháváme různé tvary, malujeme barvami na sklo, děláme frotáž, v předvánočním čase vyrábíme svíčky, dolepujeme obrázky přírodninami, dokresluje vytisknuté obrázky, na jaře domalováváme kameny na berušky a broučky.

TD: Které byste zařadila do netradičních výtvarných technik?

U4: Já bych do netradičních výtvarných technik zařadila například frotáž, malování barvami na sklo, malování na hedvábí, ubrouskovou techniku, výrobu svíček, dotvoření předmětů- dám příklad - pomalovávání kamene, kreslení do písku, využití barevných písků při dotvoření obrázků, využití přírodnin při tvoření.

TD: Jak často je využíváte?

U4: Výtvarné techniky využíváme každý den. Mám velice ráda jakékoliv tvoření a myslím, že děti také.

TD: Co si myslíte, které netradiční výtvarné techniky rozvíjí tvořivost dětí předškolního věku?

U4: Já si myslím, že jakékoliv. Sm. Jakákoliv technika, kterou si pro děti vyučující promyšleně připraví má svůj důvod a svoje opodstatnění. A v podstatě i jakákoliv technika- at' už klasická či netradiční, která je nahodilá rozvíjí dítě.

PŘÍLOHA P II: TECHNIKA TVOŘENÍ TRSŮ

Výtvarné techniky

Pomůcky a materiály

Četnost využití

Názor učitelky, které výtvarné techniky podporují tvořivost u dětí

Období pro tvoření

Pojem NVT

TD: Co si představujete pod pojmem netradiční výtvarná technika?

U1: Pod pojmem netradiční výtvarná technika si představuji práci s materiálem, který se nepoužívá v běžném provozu tzn. že se více využívá, chceme-li zdůraznit činnost samotnou, ať už je to malování, či tvoření z různých materiálů, přírodních jako například využití ročních období nebo umělých a také, chceme-li zdůraznit důvod této činnosti tj. roční období, svátek, narozeniny, vytváření dárku. Dítě vždy musí být motivováno, aby pokud danou činnost bude vytvářet poprvé, nemělo zábrany.

U2: Myslím si, že do netradičních výtvarných technik patří ty, které se odlišují od klasických s použitím různých výtvarných prostředků a pomůcek běžně nevyužívaných. Například s přírodninami, nerosty, hlinou, pískem, brčky, novinami a podobně. To vše se různým způsobem spojuje s kresbou, malbou, lepením, skládáním a tak dále.

U3: No, já si pod tímto pojmem představím využití netradičních materiálů, činnosti, které děti nedělají každý den, dávají jim nové zážitky a zkušenosti, vyžaduje větší soustředěnost a přípravu.

U4: Netradiční výtvarná technika je podle mě taková technika, která se neuskutečňuje běžně každý den. Představuji si takovou činnost, na kterou se musí vyučující důkladněji připravit a příprava netradičních pomůcek je více náročná.

TD: Jaké výtvarné techniky používáte?

U1: No, tak tato otázka byla částečně zodpovězena již v první otázce, ale dále si myslím, že to záleží na učitelce, ale hlavně na přístupu a zájmu dětí. V každé činnosti je důležitý

přístup učitelky, jak dokáže děti zaujmout a připravit je tak, aby se na novou činnost těšily a neměly z ní obavy.

U2: V naší mateřské škole využíváme různé výtvarné techniky. No, hlavně ty běžně dostupné. Což jsou kresba pastelem, fixy, tužkou, tuší a dále malba vodovými a temperovými barvami, lepení, stříhání a modelování. Zh (nejistý) Tak, odvíjí se to zejména podle dostupnosti financí na výtvarné pomůcky a také práci s vysokým počtem dětí. Již delší dobu využíváme ve výtvarných pracích recyklovatelné materiály (pet lahve a vršky, korky, noviny, ruličky od toaletních papírů).

U3: Zh (veselý) Tak v naší mateřské škole a v mé třídě jsou u dětí nejoblíbenější práce s papírem, textilem, tupování přes šablonu, malba tuší, malba akvarelem, suchým pastelem, temperou, otisky rukou prstovými barvami, kresba voskovým pastelem, pastelkami, práce s přírodninami, odpadovým materiálem, modelování z plastelíny a další.

U4: Tak, výtvarných technik je velké množství a snažíme se je v naší školce střídat. Samozřejmě, že nejčastěji malujeme vodovými barvami a temperami. Při kresbě využíváme pastelky, voskovky, suchý pastel a uhlí. Například stříháme, vytrháváme různé tvary, malujeme barvami na sklo, děláme frotáž, v předvánočním čase vyrábíme svíčky, dolepujeme obrázky přírodninami, dokreslujeme vytisknuté obrázky, na jaře domalováváme kameny na berušky a broučky.

TD: Které byste zařadila do netradičních výtvarných technik?

U1: Zh (veselý) Tak, pokud jsem se zaměřila na dárek, tak jsem využívala barev na porcelán a ty jsme "zapékaly" v troubě. Taky tak zvané studené batikování, využití barev na sklo a barvy textilní, pěkné dílka se podařily také vyškrabováním barev. Kreslení pomocí zmizíku a tvoření z hlíny, z těstovin, luštěnin a koření, ale také využití jarové vody a potravinářské barvy mělo pěkný efekt. Tak, pokud jsem se zaměřila na procvičování drobné motoriky nebo grafomotoriky využívala jsem kreslení do písku, mouky, krupice, i tento materiál můžeme zpestřit potravinářskou barvou. Také namočenou houbičkou do vody a zde se může využít velký arch papíru a zapojit do činnosti celou ruku, včetně ramenního kloubu. Na procvičení drobné motoriky mi může posloužit i přírodní materiál např. kamínky, listí, mušle a podobně.

U2: Do netradičních výtvarných technik, které využíváme, bych zařadila zejména kresbu přírodninami - peří, květy, klacíky; foukání barev – brčka; zapouštění barev do klovatiny;

frotáž, zobrazení struktury povrchu – listy; rezerváž, vykrývací například voskovkou, která je přemalována vodovou barvou a odkrývací, když je papír pomalován inkoustem a po zaschnutí kresba zmizíkem; otisky - bramborová tiskátka, korky, dlaně, prsty; tupování - molitanová houbička; koláž - odstřížky novin, látek... V prostorové tvorbě využíváme modelování plastelínou, hlinou, těstem a také práci s textilním materiálem a papírem stříhání, skládání.

U3: Hm. Zařadila bych tam například ubrouskovou techniku, malbu na sklo a porcelán, tvoření z odpadního materiálu, korálkování, origami, modelování ze slaneho těsta,... No, momentálně mě nic dalšího nenapadá.

U4: Já bych do netradičních výtvarných technik zařadila například frotáž, malování barvami na sklo, malování na hedvábí, ubrouskovou techniku, výrobu svíček, dotvoření předmětů- dám příklad - pomalovávání kamene, kreslení do písku, využití barevných písků při dotvoření obrázků, využití přírodnin při tvoření.

TD: Jak často je využíváte?

U1: Docela často. Ráda využiji netradičních pomůcek. Je to zajímavé pro mě a myslím, že i pro děti v mé třídě.

U2: Tyto techniky využíváme průběžně, tak jak se nám hodí k daným tématům a podle toho s jakým počtem dětí pracujeme. U starších dětí se využívají častěji, jelikož již dokáží samostatněji pracovat oproti mladším dětem, kde paní učitelka musí s dětmi pracovat více individuálně. Nejen v rámci šikovnosti dětí, ale hlavně pro bezpečnost. Jasně je, že paní učitelka, která preferuje výtvarnou výchovu, bude více využívat těchto výtvarných technik, než ta která preferuje spíše hudební výchovu, a bude těchto technik využívat méně.

U3: Velmi často, na podzim hodně pracujeme s přírodninami, v zimě například vyrábíme sněhuláky z plastových láhví, na Vánoce při výrobě svícňů využíváme porcelán, cd disky, pečeme perníčky, kde si děti mohou zkusit míchat těsto, vykrajovat formičkou a vyzdobit podle svých představ, taky pracujeme s roličkami od wc papíru, papírovými tácky, na Velikonoce malujeme vajíčka, a podobně.

U4: Výtvarné techniky využíváme každý den. Mám velice ráda jakékoliv tvoření a myslím, že děti také.

TD: Co si myslíte, které netradiční výtvarné techniky rozvíjí tvořivost dětí předškolního věku?

U1: Na otázku " které z činností podporují tvořivost dětí" mohu říct dle mého názoru, že všechny činnosti. Neboť pracujeme s dětmi, které spoustu věcí poznávají, objevují, ne-zřídka se stává, že předškolák neumí stříhat, neumí trhat papír, nikdy nedržel štětec v ruce a tak. Vše, co je pro dítě nové, je i poučné a schopné podporovat představivost a fantazii. A zde je opět třeba zdůraznit jak důležitý je přístup učitelky a pokud má sama dost představivosti a fantazie, může dokázat spolu s dětmi úžasné věci a to platí nejen pro výtvarnou výchovu.

U2: Myslím si, že tvořivost u dětí rozvíjí nejen netradiční výtvarné techniky, ale i klasické, na kterých by se mělo stavět. Rozvíjí nejen tvořivost, ale i myšlení. Při výtvarných činnostech bychom měli využít hlavně dětskou fantazii a spontánnost. Aby děti mohly vyjadřovat své pocity. Děti se při těchto činnostech učí nejen samostatnosti, ale hlavně spolupráci a komunikaci mezi vrstevníky.

U3: Prostorová tvorba s papírem, textilem, odpadním materiálem, přírodninami, ...ale určité při každé výtvarné činnosti dítě rozvíjí svou fantazii a představivost.

U4: Já si myslím, že jakékoliv. Sm. Jakákoliv technika, kterou si pro děti vyučující promyšleně připraví má svůj důvod a svoje opodstatnění. A v podstatě i jakákoliv technika- ať už klasická či netradiční, která je nahodilá rozvíjí dítě.

PŘÍLOHA P III: TVORBA DIMENZÍ

<u>Kategorie</u>	<u>Dimenze</u>
Výtvarná výchova	
Pojem NVT	práce s materiálem, který se nevyužívá v běžném provozu.... Do NVT patří ty, které se odlišují od klasických s použitím různých výtvarných prostředků a pomůcek běžně nevyužívaných činnosti, které děti nedělají každý den
Materiály	přírodniny, nerosty, hlína, písek, brčko, noviny, recyklovatelné materiály, plastelína, kamínky, listí, mušle, peří, květy, klacíky, látky, papír, porcelán, cd-disk, papírové tácky
Pomůcky	tuš, akvarel, suchý pastel, voskový pastel, šablony, pastelky, voskovky, fixy, uhel, bramborová tiskátka
Výtvarné techniky	kresba, malba, lepení, skládání, modelování, vytrhávání, frotáž, výroba svíček a svícnu, dolepování, dokreslování, batikování, vyškrabávání, foukání a zapouštění barev, rezerváž, otisky, tupování, koláž, ubrousková technika, dotváření předmětů

Využití

Četnost

docela často...průběžně...u starších dětí častěji než u mladších...velmi často...každý den

Období pro tvoření

svátek, narozeniny, předvánoční čas,
na podzim, v zimě, na jaro, v létě,
na Velikonoce

Tvořivost

VT podporující rozvoj tvořivosti

všechny činnosti... nejen NVT, ale i klasické
.... určitě při každé činnosti... jakékoliv